

PEKKA ISOTALUS

Ystävyyttä kuvaruudun läpi?

Katsaus parasosiaalisen suhteen tutkimuksiin

Parasosiaalinen suhde tarkoittaa katsojan tai kuuntelijan myönteistä tunnepitoista suhdetta mediaesiintyjään. Artikkelit valottaa parasosiaalisen suhteen käsitettä ja luo katsauksen siihen, mitä parasosiaalisesta suhteesta on tutkittu. Tehdyt tutkimuksen keskittyvät lähinnä suhteen syntyprosessiin ja kehittymiseen sekä suhteen seurauksiin. Lisäksi tarkastellaan parasosiaalisen suhteen yhteyttä viestinnän teorioihin. Lopuksi luodaan kriittinen silmäys parasosiaalisesta suhteesta tehtyihin tutkimuksiin.

■ Amerikkalaisesta saippuaopperasta *Kauniit ja rohkeat* on Suomessa käyty paljon keskustelua. On ihmetelty sitä, mikä saa ihmiset katsomaan televisiosarjaa päivittäin ja mikä kyseisessä sarjassa kiehtoo. Niin tiedotusvälineissä kuin kahvipöydissä käytävissä keskusteluissakin tulee selvästi esille, että katsojilla on tunnepitoinen suhde sarjaan ja sen henkilöihin. Ridgestä ja Brookesta keskustellaan kuin muistakin yhteisistä ystäväistä, heidän rinnallaan koetaan arjen ja juhlan sekä surut että ilot, heidän päivittäisissä kuulumisissaan halutaan pysyä mukana eikä näyttelijää aina kyetä erottamaan roolihahmostaan.

Kauniissa ja rohkeissa yllättävää oli, että ohjelmaan ihastuttiin kansanliikkeen voimakkuudella. Muuten on varsin tavallista, että katsojat solmivat affektiivisia siteitä televisiossa esiintyviin, eikä kyseessä tarvitse olla fiktiivinen hahmo. Yhtä lailla Arvi Lindilä on ihailijansa, jotka kuvittelevat tuntevansa hänet, ovat pahoillaan hänen mahdollisista takelteluistaan ja huomaavat, milloin hän viettää kesälomaansa. Katsoja siis luo itselleen illuusion sosiaalisesta suhteesta televisioesiintyjään. Tällaisesta mediapersoonaan luodusta kuvitteellisesta ja yksipuolisesta ihmissuhteesta käytetään nimitystä parasosiaalinen suhde.

Parasosiaalinen suhde ei ole uusi käsite, sillä ensimmäisen kerran sitä ovat käyttäneet vuonna 1956 Horton ja Wohl (1986). Edelleenkin käsite ymmärretään samantapaiseksi kuin lähes neljäkymmentä vuotta sitten. Parasosiaalinen suhde on kuitenkin saanut tutkijoilta enemmän huomiota vasta 80-luvulla, jolloin lähinnä yhdysvaltalaiset puheviestinnän tutkijat kiinnostuivat asiasta. Ilmiön tutkimus on keskittynyt televisioon, vaikka parasosiaalinen suhde voi muodostua samalla tavalla myös radiopersoonaan tai elokuvatähteen.

Parasosiaalista suhdetta on kuvailtu illuusioksi kasvokkaistilanteesta (Horton & Wohl (1986), illuusioksi interpersonaalisesta viestinnästä (Watson & Hill 1984), vuorovaikutussuhteen simulaatioksi (Cathcart & Gumpert 1983), pseudointeraktioksi (Han-

sen 1988) tai mielikuvitus-, kvasi- ja pseudoystävyydeksi (Alperstein 1991, Koenig & Lessan 1985, Perse 1990). Kuten monenkirjavista kuvailuista voi arvata, niin mitään yhtä selkeää määritelmää parasosiaalisesta suhteesta ei ole. Tutkijat kuitenkin näyttävät olevan varsin yksimielisiä käsitteestä, sillä eriäviä mielipiteitä parasosiaalisesta suhteesta ei artikkeleissa juuri esiinny.

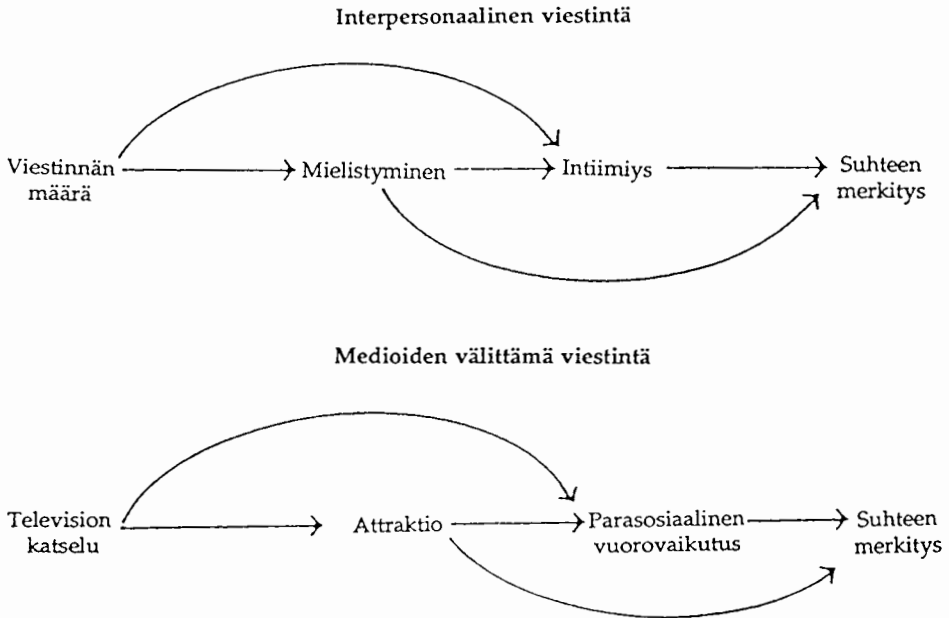
Yksinkertaisesti parasosiaalinen suhde tarkoittaa vastaanottajan kuvittelemaa suhdetta mediapersoonaan, eikä suhde ole sidoksissa esimerkiksi mediaan, esiintyjä- tai ohjelmatyyppiin. Eri tutkimuksissa toistuvasti luonnehditaan parasosiaalista suhdetta seuraavasti: suhde kohdistuu tiettyyn henkilöön, ja sitä kuvaavat yksipuolisuus, todellisen vuorovaikutuksen ja reaaliaikaisen palautteen puuttuminen, vaikutelma läheisyydestä ja tuttuudesta, affektiivinen sitoutuneisuus, mediapersoonan esiintymisen toistuvuus sekä rinnastettavuus muihin sosiaalisiin ja interpersonaaliseen viestintään perustuviin suhteisiin.

Suhteen synty ja kehittyminen

Parasosiaalinen suhde perustuu ihmisten sosiaalisen kanssakäymisen tarpeeseen. Suhde mediapersoonaanakin tyydyttää tätä tarvetta, sillä avataanhan televisio usein seuran korvikkeeksi. Suhteen syntymisen edellytys on, että esiintyjä ilmestyy kuva-ruutuun säännöllisesti ja katsoja oppii tuntemaan hänet yhä paremmin. Esiintyjästä tulee katsojalle vanha tuttu, jonka toiminnasta tulee vähitellen yhtä ennustettavaa kuin muidenkin tuttaviemme. Tällaisen selityksen useimmat tutkijat antavat parasosiaalisen suhteen synnylle.

Katsojille muodostuu esiintyjään siis samankaltainen affektiivinen side kuin heillä on parhaimpiin tuttaviansa. Katsojat eivät myöskään välttämättä arvioi esiintyjä tiettyjen taitojen perusteella vaan kriteereillä, joita he saattavat soveltaa ystäviinsäkin (Taylor & Mullan 1986). Rubin ja McHugh (1987) ovat selvittäneet parasosiaalisen ja interpersonaalisen suhteen syntyprosessin samankaltaisuutta. Kuvio 1 esittää heidän kehittämänsä hypoteettisen mallin kyseisten suhteiden synnystä. Mitä enemmän interpersonaalisisessa suhteessa on vuorovaikutusta, sitä todennäköisemmin suhde syntyy; viestinnän määrä lisää toisesta pitämistä, mikä kasvattaa suhteen intiimiyttä. Mallin mukaan television katsomisen määrä johtaa televisioesiintyjän attraktiivisuuden lisääntymiseen parasosiaalisessa suhteessa. Näin ollen suhde on seurausta katsomisesta ja attraktiosta. Sekä interpersonaalisisessa että televisio kontekstissa tällainen prosessi lisää suhteen merkitystä.

Tutkiessaan mallinsa paikkansapitävyyttä Rubin ja McHugh (1987) havaitsivat, että parasosiaalinen suhde liittyy vahvasti televisioesiintyjää kohtaan koettuun sosiaaliseen ja tehtäväkeskeiseen attraktioon sekä kokemukseen suhteen tärkeydestä. Parasosiaalisen suhteen kannalta on siis oleellista, että esiintyjää pidetään henkilönä, jonka seurassa mielellään oltaisiin ja jonka kanssa mielellään tehtäisiin töitä. Fyysinen attraktiivisuus ei sen sijaan näyttänyt olevan televisioesiintyjälle yhtä tärkeä ominaisuus. Toisaalta Rubin ja Perse (1987) havaitsivat fyysisen attraktiivisuuden ainakin saippuaopperassa olevan yhteydessä parasosiaaliseen suhteeseen. Näin ollen myöskään esiintyjän miellyttävä ulkonäkö ei ainakaan hidasta suhteen kehittymistä.

Kuvio 1. Malli interpersonaalisen ja medioiden välittämän viestinnän kehittymisestä (Rubin & McHugh 1987: 282).

Ylipäänsä medioiden välittämä ja interpersonaalinen suhde näyttävät kehittyvän samantapaisen prosessin kautta.

Rubin ja McHugh (1987) eivät kuitenkaan saaneet tukea oletukselleen, että katsomisen määrä olisi yhteydessä attraktioon ja sitä kautta parasosiaaliseen suhteeseen. Myöskään Perse ja Rubin (1989) eivät havainneet parasosiaalisen suhteen synnyn ja katsomismäärän välistä yhteyttä. Sen sijaan Levyn (1979) tutkimuksessa katsomisen määrä ja parasosiaalinen suhde korreloivat keskenään. Myös katsomistavalla on merkitystä, sillä parasosiaalisen suhteen syntyyn vaikuttaa se, kuinka tarkkaavaisesti ohjelmaa seurataan (Rubin & Perse 1987). Se, että parasosiaalinen suhde ei välttämättä ole yhteydessä katsomisen määrään, osoittaa, että parasosiaalinen suhde ei ole television suurkuluttajien yksinoikeus, vaan kuka tahansa voi rakentaa sellaisen. Parasosiaalinen suhde on siis hyvin tavallinen ilmiö (Perse & Rubin 1989).

Telesioesiintyjä, joihin suhde voi syntyä, voivat olla ainakin toimittajat (Houlberg 1984, Levy 1979, Perse 1990), fiktiivisten televisiosarjojen hahmot (Auter 1992, Perse & Rubin 1989), mainoksissa esiintyvät kuuluisuudet (Alperstein 1991) tai televisiosta tutuiksi tulleet poliitikot (Wenner 1983). Alunperin Horton ja Wohl (1986) puhuivat nimenomaan mediapersoonista tarkoittaen lähinnä uutistenlukijoita. Nykyisin parasosiaalista suhdetta ilmiönä tutkitaan kaikenlaisissa ohjelmakonteksteissa. Useimmat tutkimukset näkevät parasosiaalisen suhteen perustaltaan samanlaisiksi kaikissa ohjelmatyypeissä. Joissakin tutkimuksissa saatetaan tarkastella ylipäänsä mielitelesioesiintyjää (esim. Rubin & McHugh 1987). Tietävästi ainoastaan Koenig ja Lessan (1985) ovat samassa tutkimuksessa vertailleet katsojien parasosiaalista suhdetta eri

ohjelmatyyppien esiintyjiin.

Parasosiaalinen suhde on katsojan yksipuolinen suhde esiintyjään. Televisiossa viestintä on yksisuuntaista, esiintyjältä katsojalle, joten kyseinen suhde on kuitenkin tavallaan esiintyjän kontrolloima. Televisioesiintyjä voi pyrkiä omalla viestinnällään vahvistamaan katsojan parasosiaalisen suhteen kehittymistä. Vaikka televisioesiintyjän ja katsojan väliltä puuttuu todellinen vuorovaikutus, on erittäin tyypillistä televisioesiintyjille, että he esiintymisellään simuloivat kasvokkaisuviestinnän tilanteita katsojien kanssa. Fiktiivisissä ohjelmissa esiintyjä voi rikkoa niin sanotun neljännen seinän ja kohdistaa puheensa välillä suoraan katsojille. Televisioimittajien kasvokkaisuviestinnän simuloinnin keinoja ovat katsekontakti katsojiin eli katsominen kohti kameraa, elehtiminen ja ilmehtiminen kuten katsoja olisi esiintyjän edessä, katsojien tervehtiminen, nimeäminen tai puhuttelu persoonapronominien avulla. Televisioimittaja voi käyttäytyä kuin katsojan ja hänen välillä ei olisi televisioruutua. Toimittaja saattaa puhua kuin olisi samassa tilassa katsojien kanssa, näkisi heidät, kuulisi heidän reaktionsa tai tietäisi, mitä he juuri kyseisellä hetkellä puuhaavat. Toimittajat myös usein kertovat katsojille, milloin heidät seuraavan kerran näkee, eli muistuttavat suhteen jatkumisesta. (Isotalus 1993.)

Televisioimittajat myös onnistuvat simuloinnissaan varsin hyvin, sillä katsojat saattavat jopa vastata ääneen esiintyjille (Levy 1979, Morse 1985). Lisäksi katsojien mielestä televisioesiintyminen muistuttaa enemmän interpersonaalista viestintää kuin radioesiintymistä tai yleisöpuhetta (Pfau 1990). Fiktiivisissä ohjelmissa neljännen seinän rikkomisen on havaittu lisäävän katsojien myönteistä suhtautumista ohjelmaan (Auter & Davis 1991) ja parasosiaalisen suhteen voimakkuutta (Auter 1992). Koenigin ja Lessan (1985) tutkimuksessa, jossa amerikkalaiset katsojat vertasivat televisioesiintyjää itseensä, katsojat tunsivat suosikeistaan läheisimmäksi uutistenlukijan, sitten talk-show:n vetäjän ja kaukaisimmaksi tilannekomedian hahmon. Läheisimmiksi siis tunnettiin ne, jotka eniten puhuvat suoraan katsojille. Näyttääkin siltä, että kasvokkaisuviestinnän simulointi lisää katsojien myönteistä suhtautumista ja läheisyyden tunnetta esiintyjiin, mikä vuorostaan lisää parasosiaalisen suhteen syntymisen todennäköisyyttä. Kasvokkaisuviestinnän simulointi ei kuitenkaan ole edellytys parasosiaalisen suhteen synnylle.

Televisiokuvauksellakin voidaan lisätä läheisyyden ja kasvokkaisuviestinnän tunnetta, sillä kuvaus toimii proksemiikan säätelijänä katsojan ja esiintyjän välillä, esimerkiksi kuinka lähellä tai missä kulmassa esiintyjä on suhteessa katsojaan. (Meyrowitz 1986). Myös ohjelman realistisuuden ja aiheen läheisyyden on havaittu vaikuttavan myönteisesti parasosiaalisen suhteen syntyyn (Rubin & Perse 1987, Rubin, Perse & Powell 1985). Parasosiaalisen suhteen muodostumiseen voidaan siis vaikuttaa ohjelman sisällöllä, toistuvuudella, esiintyjän viestintätäydillä ja roolilla sekä ohjelman rakenteellisilla tekijöillä.

Parasosiaalisen suhteen seuraukset

Parasosiaalinen suhde on ohjelmantekijöiden kannalta tavoiteltava asia, sillä suhde lisää katsojan halua seurata tietyn esiintyjän ohjelmaa. Parasosiaalinen suhde vaikut-

taa katsomisintention sekä katsottavan ohjelman valintaan. Se saattaa toisinaan olla tärkeämpi katsomisen syy kuin ohjelman sisältö (Conway & Rubin 1991). Vahva parasosiaalinen suhde edesauttaa myös katsojan kognitiivista ja varsinkin emotionaalista sitoutumista ohjelmaan. Katsojien ollessa sitoutuneita ohjelmaan lisääntyvät heidän tarkkaavaisuutensa, informaation prosessointinsa ja emotionaaliset reaktionsa (Perse 1990). Parasosiaalinen suhde on lisäksi yhteydessä tarkoitukselliseen median käyttöön useammin kuin siihen, että televisiota katsottaisiin vain tavan vuoksi (Rubin & Perse 1987, Rubin, Perse & Powell 1985).

Katsojalle parasosiaalinen vuorovaikutus antaa miellyttävän tunteen. Parasosiaalinen suhde perustuu ystävyyslailla vapaaehtoisuuteen. Suhde tarjoaa yhtä lailla seuraa ja viehättää. Parasosiaalinen suhde saattaa vaikuttaa jopa ihanteelliselta ystävyys-suhteelta, sillä televisioesiintyjä on luotettava, hienotunteinen, hyväksyvä eikä vaadi katsojalta mitään. Televisioystävään verrattuna todelliset sosiaaliset suhteet saattavat tuntua jopa puutteellisilta. (Cathcart & Gumpert 1983, Hansen 1988, Perse 1990, Perse & Rubin 1989.) Parasosiaalisen suhteen onkin todettu monessa yhteydessä tarjoavan varteenotettavan vaihtoehdon normaaleille sosiaalisille suhteille (Perse & Courtright 1993, Rubin & McHugh 1987, Rubin & Rubin 1985). Tosin yksinäisyydellä ja parasosiaalisella suhteella ei ole todettu olevan suoraa yhteyttä (Rubin, Perse & Powell 1985).

Parasosiaalisen suhteen myötä televisioesiintyjästä saattaa muodostua katsojalle myös jonkinlainen mielipidejohtaja (Levy 1979), sillä katsoja arvostaa esiintyjän mielipiteitä ja haluaa verrata omia käsityksiään niihin. Myös poliitikko saattaa lisätä vaikutusmahdollisuuksiaan äänestäjiin parasosiaalisen suhteen avulla (Wenner 1983).

Parasosiaalinen suhde viestinnän teorioiden näkökulmasta

Parasosiaalisen suhteen peruseriaatteisiin kuuluu, että se on rinnastettavissa tavallisiin sosiaalisiin suhteisiin. Edellä on jo todettu, että parasosiaalinen suhde kehittyi pitkälti samalla tavalla kuin muutkin sosiaaliset suhteet (ks. Rubin & McHugh 1987). Interpersonaalisen viestinnän teorioista on testattu epävarmuuden vähentämisen teorian (uncertainty reduction theory) ja teorian henkilökohtaisista havaitsemiskonstrukteista (personal construct theory) soveltuvuutta parasosiaalisen suhteen tarkasteluun (Perse & Rubin 1989). Molempien teorioiden on havaittu sopivan televisiokontekstiin. Epävarmuuden vähentämisen teorian mukaan suhde kehittyy, kun toisen kyky ennustaa toisen käyttäytymistä kasvaa. Tosin medioidussa tilanteessa katsojalla on käytössään ainoastaan passiivinen strategia epävarmuuden vähentämiseen eli toisen henkilön havainnointi erilaisissa tilanteissa. Havaitsemisen konstrukteista todettiin katsojien soveltavan interpersonaalista konstruktijärjestelmäänsä muodostaessaan vaikutelmia televisioesiintyjistä, eli vaikutelmat henkilöistä muodostuvat sekä kasvokkain- että televisioviestinnässä samoin perustein.

Ainoastaan muutaman interpersonaalisen viestinnän teorian toimivuutta on siis erikseen tutkittu televisioesiintyjien ja katsojien välillä. On kuitenkin oletettavaa, että yhteistä kenttää teoreettisesti on enemmänkin, sillä samat periaatteet ihmiseen suhtautumisessa ja hänen viestintänsä tulkinnassa pätevät molemmissa tilanteissa. Pa-

rasosiaalisen suhteen kohdalla pätevät varmaankin esimerkiksi relationaalisen viestinnän teoria ja teoria suhteen intiimiyden lisääntymisestä (social penetration theory). Relationaalisella viestinnällä tarkoitetaan niitä puheviestinnän piirteitä, jotka kuvaavat viestintäsuhteen laatua, esimerkiksi välittömyyttä, tasa-arvoisuutta tai muodollisuutta. Esiintyjä voi siis viestinnällään antaa haluamansa vaikutelman katsojan ja itsensä välisestä viestintäsuhteesta. Teoria suhteen intiimiyden lisääntymisestä tarkastelee sitä, kuinka suhteen kehittyminen on yhteydessä siihen, minkä intiimiydasteen informaatiota meillä on toisesta henkilöstä. Kun katsojat saavat henkilökohtaista tietoa esiintyjästä, heidän suhteensa esiintyjään saattaa kehittyä läheisemmäksi. Joka tapauksessa kasvokkain tai televisioruudun läpi nähtynä puheviestintä on vastaanottajalle periaatteessa samanlaista.

Parasosiaalinen suhde onkin tutkimuskohde, jonka tarkastelussa kannattaisi hyödyntää sekä joukkoviestinnän että interpersonaalisen viestinnän eli puheviestinnän lähestymistapoja. Rakennettaessa teoriaa parasosiaalisesta suhteesta voidaan joustavasti integroida teorioita molempien viestinnän muotojen alueelta. Esimerkiksi television käyttötarkoitustutkimusten avulla voidaan osittain selittää parasosiaalisen suhteen syntyä. Samaa syntyprosessia voidaan selittää myös interpersonaalisen viestinnän teorioiden näkökulmasta. Lisäksi kulttuurintutkimus on selvittänyt runsaasti televisio-ohjelmien vastaanottoa. Tämän sekä metodologisesti että teoreettisesti varsin toisenlaisen lähestymistavan kytkeminen parasosiaalisen suhteen tutkimukseen olisi varmasti hedelmällistä.

Parasosiaalisen suhteen kaltainen teoretisointi kertoo yleisesti viestintäprosessista; kuinka samanlaista tai erilaista viestintä on joukkoviestinnän tai interpersonaalisen viestinnän kontekstissa. Se selittää puhujan, esiintyjän, ylipäänsä ihmisen merkitystä viestinnän toiselle osapuolelle. Käsitteen avulla pystytään paljastamaan esiintyjien ja vastaanottajien ominaisuuksia, jotka edesauttavat tai hankaloittavat tietynlaista median käyttöä tai jotka jopa altistavat mediariippuvuuteen. Lisäksi parasosiaalisen suhteen avulla pystytään tarkastelemaan ihmisten suhtautumista toisiinsa ja viestinnän funktiota ihmissuhteiden kehitymisessä. Parasosiaalisen suhteen tutkiminen saattaa antaa siis välineitä myös muiden sosiaalisten suhteiden tarkasteluun.

Myös käytännön tasolla parasosiaalinen suhde voisi tuoda uuden lisän tuttujen teorioiden rinnalle. Esimerkiksi televisiosarjan suureen suosioon tuskin löytyy yhtä selitystä, vaan suosio lienee osatekijöiden summa. Suosiota voitaisiin selittää ainakin kerronnan muodolla, lähetysajalla tai katsojien parasosiaalisen suhteen kehittymisellä. Lisäksi parasosiaalista suhdetta voidaan käyttää apuna selitettäessä eri ihmisryhmien kiinnostumista tietyistä televisioesiintyjistä tai tulkittaessa katsojien tunnepitoista suhtautumista televisiosta tuttuihin poliitikkoihin.

Kritiikkiä tehtyihin tutkimuksiin

Vaikka parasosiaalinen suhde on saanut viime vuosina tutkijoilta varsin runsaasti huomiota, sen käsitteanalyysi on jäänyt vajavaiseksi. Selkeää määritelmää parasosiaalisuudesta ei ole. Sen sijaan tutkijat luonnehtivat sitä hyvinkin kirjavalla tavalla kyseenalaistamatta kuitenkaan toistensa luonnehdintoja. Tutkimuksiin usein sisältyy myös im-

plisiittisiä oletuksia: kaikilla katsojilla on mieliesiintyjä, kaikilla katsojilla on parasosiaalinen suhde tai suhde eri ohjelmatyyppien esiintyjiin olisi aivan samanlainen. Pohtimatta ovat myös kysymykset, mikä ei enää ole parasosiaalista suhdetta, onko parasosiaalisen suhteen syntyminen todellakin prosessi vai voiko se syntyä ensinäkemältä, onko etäinen ihailu parasosiaalista vai pitääkö sen olla intiimiä ystävyyttä tai milloin pitäisi puhua parasosiaalisesta suhteesta ja milloin parasosiaalisesta vuorovaikutuksesta. Parasosiaalinen suhde myös rinnastuu ystävyyteen, mutta suhtaudummeko vastenmielisiin televisioesiintyjiin samoin kuin inhoamiimme tuttaviimme.

Kritiikkiä voidaan esittää myös tehdyistä tutkimuksista. Niitä voidaan arvostella ensinnäkin tutkimusmenetelmien yksipuolisuudesta. Tutkimukset perustuvat introspektiivisiin kyselylomakkeisiin, ja tutkimustuloksia on analysoitu kvantitatiivisesti. Kyselylomakkeiden täyttäjät ovat yleensä olleet ainoastaan opiskelijat. Toisenlaisia menetelmiä kaivattaisiin, myös laadullisia. Lisäksi eri ikäryhmissä saattaisi olla suuriakin eroja mediapersooniin suhtautumisessa. Tutkimuksia voi myös syyttää kulttuurisidonnaisuudesta, sillä parasosiaalista suhdetta on tutkittu ainoastaan amerikkalaisessa kulttuurissa. Kyseessä lienee kuitenkin ilmiö, jossa on suuria kulttuurieroja.

Parasosiaalisen suhteen tutkimuksissa käytetyin kyselylomake on Rubinin, Perren ja Powellin (1985) kehittämä introspektiivinen kysely, joka koostuu kahdestakymmenestä väitteestä, joihin vastaajat reagoivat sen mukaan, ovatko he samaa vai eri mieltä. Kysely on kohdistettu televisioutisiin ja mieliuutistenlukijaan. Mittarissa on esimerkiksi seuraavanlaisia osioita: en ole yhtä tyytyväinen, jos joudun seuraamaan muun kuin mieliuutistenlukijani uutisia; haluaisin tavata mieliuutistenlukijani henkilökohtaisesti; lukisin lehdestä artikkelin, joka käsittelee mieliuutistenlukijaani; uutistenlukijat tekevät oloni yhtä mukavaksi kuin olisin ystäväni seurassa; olen pahoillani mieliuutistenlukijani puolesta, jos hän tekee virheen.

Saadakseni käsityksen tutkimusmenetelmän kulttuurisidonnaisuudesta testasin kyseistä kyselylomaketta pienellä joukolla suomalaisia puheviestinnän opiskelijoita (N = 24). Suomenkielinen lomake laadittiin kahden eri käännöksen perusteella. Opiskelijoita pyydettiin sekä vastaamaan lomakkeeseen että kommentoimaan sitä. Opiskelijat suhtautuivatkin erittäin kriittisesti lomakkeeseen. Yli puolet kritisoi sitä, että useat osiot koskivat "mieliuutistenlukijaa". Vastaajista oli vaikeaa vastata osioihin, koska heillä ei ollut erityistä mieliuutistenlukijaa. Samoin kritisoitiin osioita, joissa viitattiin uutistenlukijan mielipiteisiin, koska suomalaiset uutistenlukijat eivät tuo esille mielipiteitään. Lisäksi korostettiin, että asia on puhujaa tärkeämpi ja että uutistenlukijalla on vähäinen merkitys. Lomaketta pidettiin myös liian amerikkalaisena, ei tavallisille katsojille suunnattuna tai sen kysymyksiä liian kärjistettyinä.

Tämän pienen aineiston perusteella ei juurikaan voi tehdä vertailuja näiden kahden kulttuurin eroista parasosiaalisessa suhteessa. Suomalaisten opiskelijoiden vastaukset kuitenkin yleisesti osoittivat hiukan vähäisempää parasosiaalista suhdetta amerikkalaisiin opiskelijoihin verrattuna, mutta ero ei ollut suuri ja se saattoi aiheutua osioiden kulttuurisidonnaisuudesta. Kyselyn perusteella silti näyttäisi, että parasosiaalinen suhde uutistenlukijaan on tuttu myös suomalaisille. Varmasti kysely kuitenkin osoitti ainoastaan sen, että ainakaan amerikkalaisten laatima kyselylomake ei sellaisenaan sovi kultturiimme. Oletettavaa on, että parasosiaalisessa suhteessa on sel-

viä laadullisia eroja eri kulttuurien välillä. Parasosiaalinen suhde onkin yksi niistä viestinnän käsitteistä, jonka määrittelyä tai ainakaan tutkimusmenetelmiä ei pitäisi identtisinä siirtää kulttuurista toiseen.

Amerikkalainen tapa tutkia parasosiaalista suhdetta ei siis sovi sellaisenaan meidän kulttuuriimme, sillä suhde ilmenee osittain erilaisena eri kulttuureissa. Syitä erilaisuuteen ovat ainakin televisio- ja uutiskulttuuriemme erot. Lisäksi esiintyjien viestinnässä on eroja, sillä suomalaiset televisio toimittajat esiintyvät vahvasti kulttuurillemme ominaisella tyylillä (Isotalus 1993), jota voisi amerikkalaisiin kollegoihinsa verrattuna kuvata etäiseksi suhteessa katsojiin. Mahdollisia syitä kulttuurien välisiin eroihin siis löytyy. Mutta millaisia kulttuurierot oikein ovat, millainen on suomalaisten parasosiaalinen suhde mediaesiintyjiin ja onko suhde kotimaiseen televisiosankariin samanlainen kuin amerikkalaisen saippuaopperan tähtöseen. Siinä kysymyksiä, jotka toistaiseksi jäävät ilman vastausta. Olisikin syytä kehitellä tutkimusmenetelmä, joka sopii suomalaiseen kulttuuriin ja jossa otetaan huomioon, että suomalaisten suhtautuminen radio- ja televisioesiintyjiin saattaa olla laadultaan hyvinkin toisenlaista kuin amerikkalaisten. Kiistatonta kuitenkin on, että huomattavalla osalla suomalaisista on parasosiaalinen suhde niin Arvi Lindiin, Riitta Väisäseen kuin Metsoloiden ja Forrestereiden perheiden jäseniin.

KIRJALLISUUS

- Alperstein, Neil (1991) Imaginary social relationships with celebrities appearing in television commercials. *Journal of Broadcasting & Electronic Media* 35(1991), s. 43-58.
- Auter, Philip (1992) TV that talks back: An experimental validation of a parasocial interaction scale. *Journal of Broadcasting & Electronic Media* 36(1992), s. 173-181.
- Auter, Philip & Davis, Donald (1991) When characters speak directly to viewers: Breaking the fourth wall in television. *Journalism Quarterly* 68(1991), s. 165-171.
- Cathcart, Robert & Gumpert, Gary (1983) Mediated interpersonal communication: toward a new typology. *Quarterly Journal of Speech* 69(1983), s. 267-277.
- Conway, Joseph & Rubin, Alan (1991) Psychological predictors of television viewing motivation. *Communication Research* 18(1991), s. 443-463.
- Hansen, Carsten (1988) Talk-showet som fjernsynsunderholdning. *MedieKultur* (1988):8, s. 83-104.
- Horton, Donald & Wohl, R. Richard (1986) Mass communication and para-social interaction: observation on intimacy at a distance. Teoksessa G. Gumpert & R. Cathcart (toim.) (1986) (1956) *Inter/media. Interpersonal communication in a media world*. New York: Oxford University Press.
- Houlberg, Rick (1984) Local television news audience and the para-social interaction. *Journal of Broadcasting* 28(1984), s. 423-429.
- Isotalus, Pekka (1993) Toimittaja kuvaruudussa. Esiintyminen televisiokontekstissa. Puheviestinnän lisensiaatintyö, Jyväskylän yliopisto, viestintätieteiden laitos.
- Koenig, Fredrick & Lessan, Gloria (1985) Viewers' relationship to television personalities. *Psychological Reports* 57(1985), s. 263-266.
- Levy, Mark (1979) Watching TV news as para-social interaction. *Journal of Broadcasting* 23(1979), s. 69-80.
- Meyrowitz, Joshua (1986) Television and interpersonal behavior: codes of perception and response. Teoksessa G. Gumpert & R. Cathcart (toim.) (1986) *Inter/media. Interpersonal communication in a media world*. New York: Oxford University Press.
- Morse, Margaret (1985) Talk, talk, talk. *Screen* 26(1985), s. 2-15.
- Perse, Elizabeth (1990) Media involvement and local news effects. *Journal of Broadcasting & Electronic Media* 34(1990), s. 17-36.
- Perse, Elizabeth & Courtright, John (1993) Normative images of communication media: Mass and interpersonal channels in the new media environment. *Human Communication Research* 19(1993),

- s. 485-503.
- Perse, Elizabeth & Rubin, Rebecca (1989) Attribution in social and parasocial relationships. *Communication Research* 16(1989), s. 59-77.
- Pfau, Michael (1990) A channel approach to television influence. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*. (34)1990, s. 195-214.
- Rubin, Alan & Perse, Elizabeth (1987) Audience activity and soap opera involvement. A uses and effects investigation. *Human Communication Research* 14(1987), s. 246-268.
- Rubin, Alan, Perse, Elizabeth & Powell, Robert (1985) Loneliness, parasocial interaction, and local television news viewing. *Human Communication Research* 12(1985), s. 155-180.
- Rubin, Alan & Rubin, Rebecca (1985) Interface of personal and mediated communication: A research agenda. *Critical Studies in Mass Communication* 2(1985), s. 36-53.
- Rubin, Rebecca & McHugh, Michael (1987) Development of parasocial interaction relationships. *Journal of Broadcasting & Electronic Media* 31(1987), s. 279-292.
- Taylor, Laurie & Mullan, Bob (1986) *Uninvited guest. The intimate secrets of television and radio*. Lontoo: Chatto & Windus.
- Watson, James & Hill, Anne (1984) *A dictionary of communication and media studies*. Lontoo: Edward Arnold.
- Wenner, Lawrence (1983) Political news on television: a reconsideration of audience orientations. *The Western Journal of Speech Communication* 47(1983), s. 380-395.

NORDICOM-Information

Lehti pohjoismaisesta viestinnän tutkimuksesta

- 4 numeroa vuodessa: tutkimushankkeet, seminaarit ja konferenssit, kirja-arviot, artikkelit, kirjallisuusluettelot tiivisteltiin
- alan tutkijoille (TOY:n jäsenyys) ja opiskelijoille 100 FIM, muille 150 FIM
- tilaukset: NORDICOM, Göteborgs universitet, Sprängkullsgatan 21, S-411 23 Göteborg tai faxilla 990-46-31-773 46 55

Ensimmäisen numeron yhteydessä lähetetään suomalainen postisiirtolomake, jonka avulla maksut tulevat tälläkertaiselle keräilytilille ja vältytään moninkertaisilta ulkomaanliikenteen palvelumaksuilta.

Lehden päätoimittaja Ulla Carlsson ottaa mielellään vastaan myös artikkelitarjouksia, kirja-arvioita ja uutisjuttuja. Puh. 990-46-31-773 12 19 (osoite ja faxnumero sama kuin yllä)

Lisätietoja Suomen NORDICOMista: Eija Poteri, puh. 931-2157 045